

Γιώργος Αθανασιάδης → Δικηγόρος, Θεατρικός Συγγραφέας → e-mail: athanasiadis.g@hotmail.com

ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ & ΕΛΛΗΝΩΝ ΖΩΗΣ

Το άδοξο τέλος του «μεγάλου του της θαλάσσης κράτους» Η πανούκλα θερίζει την Αθήνα, 430 π.χ.

Μέρος 2ο

Ο λοιμός λοιπόν (πανούκλα εκ των περιγραφόμενων συμπτωμάτων της ασθένειας) ήταν τόσο φοβερός, που έπληξε την πόλη της Αθήνας, στο δεύτερο έτος του Πελοποννησιακού πολέμου που κυριολεκτικά εξολόθρευσε το 1/3 του πληθυσμού της πόλης. Η περιγραφή και η φρίκη της νόσου επαφίεται στον ίδιο τον Θουκυδίδη, στο β' βιβλίο των Ιστοριών του (περί του Πελοποννησιακού πολέμου), αποσπάσματα της οποίας ιστορίας παραθέτω αυτούσια παρακάτω σε νεοελληνική μετάφραση, λόγω ακριβώς της λεπτομερούς περιγραφής και της φρίκης της αρρώστιας, από την οποία ενόσπε και ο ίδιος ο ιστορικός, αλλά ευτυχώς κατά κάποιο θαυμαστό τρόπο γλύτωσε. Εκτός των πολλών θανάτων, άφησε πίσω του και χιλιάδες ανάπηρους πολίτες με σωματική ή πνευματική αναπηρία, που πλέον ήταν αδύνατο να υπερασπιστούν τη πόλη τους και η τύχη της Αθηναϊκής ηγεμονίας της εποχής εκείνης ήταν προδιαγεγραμμένη και σαν ένα είδος τίσου, δηλαδή τιμωρίας για όσα είχαν προηγηθεί από την υπερφίαλη ματαιοδοξία και καθόλου δημοκρατική συμπεριφορά του προπυργίου της δημοκρατίας στους συμμάχους της. Ο Θουκυδίδης περιγράφει την ασθένεια με ιατρική ακρίβεια, ξεφεύγοντας από τα όρια του ιστορικού και με αντικειμενικότητα τέτοια χωρίς στοιχεία μυθιστορηματικής μυθοπλασίας, που άλλωστε ποτέ δε χρησιμοποιεί στα συγγράμματα του καθόσον πλέον θεωρείται από τους σοβαρότερους και σπουδαιότερους ιστορικούς παγκοσμίως, διά μέσου των αιώνων. Ιδού λοιπόν η περιγραφή του λοιμού (πανούκλας) από τον ίδιο τον βιώσαντα τις συνέπειες της ασθένειας καθώς και της συνθήκες που επικρατούσαν τότε στους εγκλειστούς πολιορκημένους εντός των τειχών Αθηναίους..

Αρχαίο κείμενο

..... τοῦ δὲ θέρους εὐθύς ἀρχομένου

Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τὰ δύο μέρη ὥσπερ καὶ τὸ πρῶτον ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν (ἠγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου Λακεδαιμονίων βασιλεύς), καὶ καθεζόμενοι ἐδήουν τὴν γῆν. [2.47.3] καὶ ὄντων αὐτῶν οὐ πολλὰς πω ἡμέρας ἐν τῇ Ἀττικῇ ἡ νόσος πρῶτον ἤρξατο γενέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις, λεγόμενον μὲν καὶ πρότερον πολλαχόσε ἐγκατασκήψαι καὶ περὶ Λῆμνον καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις, οὐ μέντοι τοσοῦτος γε λοιμὸς οὐδὲ φθορὰ οὕτως ἀνθρώπων οὐδαμοῦ ἐμνημονεύετο γενέσθαι. [2.47.4] οὔτε γὰρ ἰατροὶ ἤρκουν τὸ πρῶτον θεραπεύοντες ἀγνοῖα, ἀλλ' αὐτοὶ μάλιστα ἔθνησκον ὄσω καὶ μάλιστα προσῆσαν, οὔτε ἄλλη ἀνθρωπεία τέχνη οὐδεμία· ὅσα τε πρὸς ἱεροῖς ἰκέτευσαν ἢ μαντεῖοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐχρήσαντο, πάντα ἀνωφελῆ ἦν, τελευτῶντές τε αὐτῶν ἀπέστησαν ὑπὸ τοῦ κακοῦ νικώμενοι.

Μετάφραση

... Ευθύς δε με την αρχήν του επομένου θέρους, οι Πελοποννήσιοι και λοιποὶ σύμμαχοι, με τα δύο τρίτα των δυνάμεων των, ὅπως και την πρώτην φοράν, ὑπὸ την αρχηγίαν του βασιλέως των

Λακεδαιμονίων Αρχιδάμου, υἱοῦ του Ζευξιδάμου, εισέβαλαν εἰς την Ἀττικὴν, ὅπου στρατοπεδεύσαντες ἤρχισαν να ερημῶνουν την γῆν. [3] Και πριν παρέλθουν πολλαὶ ἡμέραι ἀπὸ της εισβολῆς, παρουσιάσθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὰς Αθήνας ὁ λοιμὸς, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο μὲν ὅτι εἶχεν ἐνσκήψει προηγουμένως πολλαχού, καὶ εἰς την Λῆμνον καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἀλλὰ πούθενά δεν ἐμνημονεύετο λοιμῶδες νόσος τοιαύτης ἐκτάσεως, οὔτε φθορὰ ἀνθρώπων τὸσον μεγάλη. [4] Διότι οὔτε ἰατροί, οἱ ὁποῖοι, ἀγνοοῦντες την φύσιν της ασθένειας, ἐπεχείρουν διὰ πρώτην φοράν να την θεραπεύσουν, ἀλλ' ἀπέθνησκαν οἱ ἴδιοι μάλλον, καθόσον καὶ περισσότερον ἤρχοντο εἰς επαφήν με αὐτήν, οὔτε ἄλλη καμία ἀνθρωπίνη τέχνη ἠδύνατο να βοηθήσῃ. Ὅ,τι ἀφορὰ ἐξ ἄλλου τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς παρακλήσεις ἢ τὰς πρὸς τὰ μαντεῖα ἐπικλήσεις καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ πάντα ἦσαν ἀνωφελῆ, καὶ ἐπὶ τέλος οἱ ἀνθρωποὶ, καταβληθέντες ἀπὸ το κακόν, παρητήθησαν αὐτῶν.

Στο λήμμα αυτό, ο Θουκυδίδης οριοθετεί χρονικά την περίοδο της έναρξης του λοιμού και παραθέτει τις πληροφορίες για τη περίοδο έναρξης της ασθένειας, η οποία είχε πλήξει άλλες περιοχές του Ελλαδικού χώρου και αναφέρει την Λῆμνο, ενώ παρακάτω προχωράει ακόμη περισσότερο στην πρώτη εμφάνιση της ασθένειας τα χρόνια εκείνα στις βόρειες και νοτιότερες Αφρικανικές χώρες, από όπου φαίνεται να ξεκίνησε και μεταδόθηκε στην Βαλκανική χερσόνησο. Σημαντικὴ ἐπίσης εἶναι ἡ ἐποχὴ της μετάδοσης, καθόσον φαίνεται ὅτι ἄρχισε να εμφανίζεται τη θερινή περίοδο, που ευνοεῖται λόγω των καιρικών συνθηκών της ζέσης δηλαδή καθώς και των συνθηκών των κοινωνικών η μετάδοσ. Εκείνο που μπορῶ να αντιληφθῶ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα που βγαίνει ἀπὸ την ἴδια την εικόνα. Οἱ Αθηναῖοι καὶ ὅλος ὁ ἀγροικὸς πλη-

θυσμός της Αττικής, ἐγκλωβισμένοι καὶ στοιβαγμένοι ἐντὸς των τειχῶν της πόλεως. Θα μπορεῖ σήμερα ὁ μελετητὴς να υποθέσει ὅτι οἱ σιταποθήκες καὶ γενικά οἱ ἀποθήκες τροφίμων της πόλης να εἶναι πλήρεις για την ἀντιμετώπιση καὶ της περιπτώσεως του λιμοῦ (πεινᾶς) σαν ἀποτέλεσμα της πολιορκίας. Η πανούκλα ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι μεταδίδεται ἀπὸ τὰ τρωκτικὰ (ποντίκια) που ἐκείνη τη περίοδο με τέτοια συγκέντρωση πληθυσμοῦ καὶ με ἀμφιοβητούμενες ποιοτικὰ συνθήκες υγιεινῆς, λαμβανομένου ὑπόψη του υπερδιπλασιασμοῦ του πληθυσμοῦ της πόλης. Η πόλη εἶχε προφανῶς σχεδιασθεῖ καὶ λειτουργοῦσε για να ἐξυπηρετεῖ τις ἀνάγκες ἐνὸς συγκεκριμένου πληθυσμοῦ, ἐπομένως τὸ φορτίο που εἶχε να σπκώσει ἦταν μεγαλύτερο ἐκείνου που μποροῦσε να ἐξυπηρετήσῃ ὑπὸ φυσιολογικῆς συνθήκης. Το νερό κύριο στοιχεῖο καὶ ἀπαραίτητο για την υγεία των κατοίκων, την περίοδο του θέρους παρουσιάζονταν μειωμένο πάντα στην Αττικὴ διαχρονικά καὶ οἱ ὁποῖοι ταμειυτῆρες νεροῦ, δεξαμενῆς κλπ μέσα σε μια τέτοια κατάσταση σίγουρα δεν θα τπρούσαν καὶ τὰ καλύτερα πρότυπα υγιεινῆς.

Ενα ἄλλο στοιχεῖο που προκύπτει ἀπὸ την περιγραφή του Θουκυδίδη εἶναι ἡ ἀγνοία καὶ ἡ ἀδυναμία ἰατρικῆς ἀντιμετώπισης του φαινομένου καθόσον ἡ ἰατρικὴ ἐπιστῆμη, ἀν καὶ ἀρκετὰ υψηλόβαθμη για την ἐποχὴ, δεν ἦταν σε θέση να θεραπεύσει την πανώλη. Χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ γιατροὶ νοσοῦσαν καὶ ἀπέθνησκαν ἀπὸ την ασθένεια.

Πηγές:

Θουκυδίδης Ιστορία, βιβλίο 2, 47-54

Μετάφραση : Ελευθέριος Βενιζέλος

Συνεχίζεται....

**ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ
- ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ**

**Australian
registered Greek
Lawyer entitled
to practice Greek Law**

Το γραφείο μας σε συνεργασία και με τη Δικηγόρο του Σύδνευ ΑΘΗΝΑ ΤΟΥΡΙΚΗ (ATHENA TOURIKIS) - SOLICITOR αναλαμβάνουμε την διεκπεραίωση των υποθέσεων σας στην Ελλάδα και την Αυστραλία.

- Θέματα κληρονομιών, αποδοχές, διανομές περιουσιών και σύνταξη διαθηκών στην Ελλάδα και την Αυστραλία.
- Γονικές Παροχές, θέματα ασφάλισης και συνταξιοδοτικά στην Ελλάδα.
- Τακτοποίηση με συνεργάτες λογιστές στην Ελλάδα των φορολογικών σας θεμά-

- των - Ελληνική υπηκοότητα και ελληνικά διαβατήρια.
- Κάθε είδους μεταβίβαση ακινήτων, πώληση, αγορά κ.λπ. στην Ελλάδα.
- Πληρεξούσια για την Ελλάδα για οποιοδήποτε θέμα υπάρχει ανάγκη.
- Εκδοση ΑΦΜ, ΑΜΚΑ και κλειδαριθμού κα-

- θώς και διορισμό φορολογικού αντικλήτου στην Ελλάδα - Υπαγωγή κατοίκων εξωτερικού στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. στην Αθήνα.
- Πλήρης ενημέρωση σχετικά με τα φορολογικά σας θέματα και τις τυχόν οφειλές σας σε σχέση με την περιουσία σας στην Ελλάδα όπου και αν βρίσκεται εκεί.

Βρισκόμαστε ΕΔΩ στην Αυστραλία για οποιοδήποτε θέμα σας απασχολεί στην Ελλάδα.

Επικοινωνήστε μαζί μας Tel: 0421 969 172, (02) 9261 3144, e-mail: athanasiadis.g@hotmail.com

Διεύθυνση: 377-383 Sussex St. (Suite 4, Level 5), SYDNEY, NSW 2000